

Kovárník, Jaromír

Středověké akvamanile z Rybníků, okres Znojmo

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. 295-296

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109611>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ných a plátovaných předmětů pozdního blatnicko-mikulčického horizontu, s návazností na následující období.

Hlavní význam objevu takto zdobených nožů spočívá ve skutečnosti, že jde o jednu z velmi mála možností, jak zvýšit vypovidací schopnost tohoto nejběžnějšího nástroje, i když zatím jen v lokálních podmínkách. Tyto nálezy však mohou — potvrdí-li se jejich zvýšený výskyt i na pohřebištích jiných lokalit — zasáhnout rozhodujícím způsobem do dosud neuzavřených diskusí o významu nožů jako milodaru ve slovanských hrobech.

Pavel Ůáp

Орнаментированные ножи из городища Поганско. На одиннадцати ножах, относящихся к раскопкам на территории крупного великоморавского центра Поганско вблизи города Бржецлав, под слоем ржавчины было обнаружено декоративное покрытие металлическими листами. В иржавной желобок на ножах вставлены полоски цветных металлов, украшенные на поверхности штампованным узором; чаще всего это два ряда дужек. Большинство из ножей было найдено в могильнике около церкви, а две пары этих ножей несомненно одинакового происхождения, так как они совпадают по всем характерным признакам (величина, форма); одинаков и штамп, примененный для украшения полосок. Сравнение отдельных ножей может послужить доказательством того, что этот вид ножей изготовлялся по-видимому, в нескольких мастерских.

До сих пор, однако, остается не совсем выясненной возможность, что покрытие металлическим листом могло также означать специальные высококачественные изделия. Это мог бы подтвердить только металлографический анализ.

Начало производства ножей, покрытых металлическим листом, можно будет по всей вероятности отнести к младшему blatnicko-мikulčickému стилю, которому в главных чертах соответствует как общее оформление, так и художественная форма украшения.

Перевела Я. Елимова

Plattierte Messer von Břeclav-Pohansko. Auf elf Messern, die aus der bedeutenden großmährischen Lokalität Pohansko bei Břeclav stammen, ist es gelungen, unter einer Rostschicht eine Zierplattierung aufzudecken. In die Blutrille der Messer sind Farbmessingplättchen gelegt, die an der Oberfläche mit einem eingeschlagenen Muster verziert sind, überwiegend mit zwei Reihen kleiner Halbbögen. Die meisten der gefundenen Messer stammen aus dem Gräberfeld an der Kirche, und bei zwei Paaren ist eine identische Herkunft nachweisbar, denn sie stimmen in allen Parametern (Größe, Form) sowie im zur Herstellung der Plättchen verwendeten Schlagstempel überein. Mit dem Vergleich der einzelnen Messer wurde versucht zu beweisen, daß diese Produkte in mehreren Werkstätten hergestellt worden waren, und zwar als besonderer Teil des Sortiments. Es ist jedoch noch nicht ganz klar, ob die Plattierung nicht auch spezielle Produkte von hoher Qualität kennzeichnet, da bisher noch keine metallographischen Analysen durchgeführt wurden.

Der Beginn der Produktion plattierter Messer könnte wohl in den jüngeren Horizont von Blatnice-Mikulčice gelegt werden, da sie ihm in ihrer Auffassung und in der Art der Durchführung im großen und ganzen entsprechen.

Übersetzt von O. Hájek

Středověké akvamanile z Rybníků, okres Znojmo. V průběhu inventarizace fondu Jihomoravského muzea v Moravském Krumlově byl znovu hodnocen nálezy hliněného akvamanila z Rybníků u Moravského Krumlova. Středověké akvamanile bylo získáno při budování trativodu ve zdejší základní škole. Nálezy učinil řídící učitel A. Jílek, který daroval zmíněný předmět kustodovi muzea J. Kaufmanovi.¹

Zoomorfni akvamanile má podobu neosedlaného koně. Jeho maximální délka činí 193 mm, výška 147 mm a šířka 86 mm. Tloušťka stěny popisovaného předmětu se pohybuje v rozmezí 3,5–4,9 mm a její tvrdost lze charakterizovat kódovým číslem 4 (můžeme ji rýpat ocelovým nožem).² K výrobě bylo použito středozrné keramické hmoty (zrnatost do 2 mm). Ve vytvářecí hmotě je hlavní příměsí slída. Na jemněji modelovaném, přirozeném povrchu jedince aplikoval výrobce k označení anatomických detailů vhloubenou a plastičnou výzdobu. Zmíněné středověké akvamanile bylo vypáleno v oxidačně redukčním prostředí za působení vyšších teplot (tab. XXXVIII: a–o).

Zajímavá je jeho výrobní technologie. Tělo akvamanila bylo vytvořeno na hrnčířském kruhu. Má etážovitou profilaci, přičemž vzájemné odsazení obou částí je zdůrazněno dvěma dvojicemi obvodových linií. Na zadní části se nachází nálevka o průměru 27,6 mm. Zde je také vhloubená výzdoba, sestávající ze tří soustředných kružnic, kde dvě mezikružní vyplňují vpiohy. Dalším přidavným článkem keramického tvaru je ucho, které se plynule napojuje na nálevku a šíji. Přední (horní) část nebyla zcela dotočena. K jejímu uzavření došlo až po připojení ručně vymodelované hrudi, šíje a hlavy. Potom byly přilepeny přední a zadní nohy.

¹ Inventurní kniha č. 1. JMK—detašované pracoviště Mor. Krumlov, 89 (l. č. 1 000).

² Terminologie a numerické označení je použito z práce: V. Podborský—E. Kazdová—P. Koltušík—Z. Weber, Numerní kód moravské malované keramiky, Brno 1977.

Zoomorní akvamánilia řadíme obecně ke keramice výtvarné.³ Mají podobu koně, berana, lva atd. Používalo se jich především v nižších vrstvách šlechty nebo i v měšťanském prostředí k mytí rukou. Vyšší vrstvy feudální společnosti, ať již církevní nebo světské, používaly k symbolickému mytí rukou při mešním obřadu kovová akvamánilia.

Analogické nálezy ke keramickému tvaru z Rybníků (okr. Znojmo) pocházejí ze Semie u Přerova v Čechách, z Brna, České 20 a Starobrněnské 7, z Auersperku (okr. Žďár nad Sázavou), Knínice u Boskovic, Starého Plumlova a Uherského Hradiště.⁴ V. Nekuda a K. Reichertová uvádějí v citované práci také četnou literaturu k nálezům hliněných akvamánilií. Moravské nálezy datuje V. Nekuda do poloviny a zvláště do druhé poloviny 14. století.⁵ V poslední době uvedl další nálezy keramických akvamánilií Z. Měřinský.⁶ Autor mimo jiné analyzuje práci E. Kastena, který se těmito nálezy zabýval detailně.⁷ Na základě podrobného studia vyděлил E. Kasten tři skupiny těchto keramických výrobků:

1. akvamánilia znázorňující jezdce na koni nebo osedlaného koně,
2. akvamánilia znázorňující bájně bytosti a demony,
3. zoomorní akvamánilia.

Popisované akvamánile přináležejí tedy do třetí Kastenovy skupiny, v níž převažuje ztvárnění neosedlaného koně. Skupina ztvárňující předlohy zvířat časově spadá do 13. až 15. století. Podobný exemplář z Brna-Starobrněnské ulice byl datován do druhé poloviny 14. století, případně do počátku 15. století. Je proto pravděpodobné, že nález keramického akvamánilia z Rybníků odpovídá tomuto stáří.

Jaromír Kovárník

Средневековое акваманиле из коллекции музея в Моравский Крумлов. При инвентаризации фондов Музея Южной Моравии в городе Моравский Крумлов снова обсуждалась находка глиняного акваманиле из Рыбняков (рай. Зноймо). Зоопорфное акваманиле изображает неоседланного коня. Аналогичный экземпляр из г. Брно — Старобрненской улицы датирован примерно второй половиной 14 века или началом 15 века. Таким образом, можно считать, что, если не удастся уточнить ближайшие обстоятельства находки, описываемое глиняное акваманиле относится приблизительно к тому же времени.

Перевела Г. Бичова и В. Томашова

Ein mittelalterliches Aquamanile aus der Museumssammlung in Moravský Krumlov. Bei der Inventarisierung der Sammlungsbestände des Jihomoravské museum in Moravský Krumlov trat man neuerlich an die Wertung eines in Rybníky (Bez. Znojmo) gefundenen keramischen Aquamanile heran. Das zoomorphe Aquamanile hat die Form eines ungesattelten Pferdes. Ein analoges Stück aus der Starobrněnská-Gasse in Brno wurde in die 2. Hälfte des 14., bzw. in den Beginn des 15. Jhdts. datiert. Man kann daher annehmen — solange es nicht gelingt die näheren Fundumstände festzustellen — dass unser untersuchtes Aquamanile ungefähr in denselben Zeitabschnitt fällt.

Übersetzt von V. Hochmanová

³ V. Nekuda — K. Reichertová, Středověká keramika v Čechách a na Moravě, Brno 1968, 63.

⁴ V. Nekuda — K. Reichertová, op. cit., 231, 288, 445, tab. XXVII: 1, LXXXI: 1–3 LXXXII: 1–3.

⁵ V. Nekuda, Z dílen středověkých hrnčičů na Moravě, Brno 1964, 16.

⁶ Z. Měřinský, Středověká keramická akvamánilia ze střední Evropy, VVM XXXI, č. 1, 1979, 75–79, obr. 1.

⁷ E. Kasten, Tönerne figurliche Giesgefäße des Mittelalters in Mitteleuropa, Arbeits- und Forschungsberichte sächsischen Bodendenkmalpflege, Bad 20/21, Berlin 1976, 887–858, obr. 1–112.